

10 (34) | ЖОВТЕНЬ 2015

ВІСНИК

Світової Федерації
Українських Лемківських
Об'єднань

Лемки на передовій оборони України

ЗМІСТ

Наші справи

- Річниця початку масового вивезення українців до Сибіру4
- Операція «Захід» на Західній Україні у жовтні 1947 року..... 5
- Історики з Польщі та України відновили співпрацю..... 12
- У Польщі видали свою історію українською..14

Наші люди

- Лемківські ліси і великий успіх Об'єднання Лемків..... 15
- У Гуменному остаточно ліквідували українську школу-інтернат з понад півстолітньою історією.....15
- Молебень коло Родинного дерева..... 16
- На гостинах у Антоничів.....18

Культура

- Відкриття пам'ятника у Хоросткові.....21
- У Львові провели II міжнародний фестиваль «Кермеш на Покрову»..... 23
- У полоні Лемківської культури.....24

Події. Історії. Життя

- Лемки в діаспорі. Ч.2. Іміграфія лемків до Сербії та Хорватії.....25
- Релігійні утиски українського населення на Лемківщині у XVI-XVIII ст.....28

- Оголошення та анонси.....31

Головний редактор: Софія Федина

Редакційний

колектив: Тарас Радь

Віталій Левченко

Микола Мушинка

Дизайн: Віктор Дудяк

Вісник СФУЛО. ©. Офіційне видання
Світової Федерації Українських

Лемківських Об'єднань.

Виходить раз на місяць.

Основна мета часопису – динамічно висвітлювати діяльність усіх суб'єктів СФУЛО.

Номери вісника можна скачати зі сайту СФУЛО:
www.sfulo.com/biblioteka

Адреса редакції: visnyk.sfulo@gmail.com.
Можна надіслати свої матеріали. Рішення про публікацію прийматиме редакційна рада.

Світова Федерація Українських Лемківських Об'єднань (СФУЛО) - неурядова міжнародна громадська організація, яка об'єднує українські лемківські спільноти України, Польщі, Словаччини, Сербії, Хорватії, Канади та США. Основна мета діяльності - забезпечення та захист законних соціальних, економічних, творчих, етнічних, національно-культурних та інших інтересів лемків; розвиток та популяризація лемківської культурної спадщини і духовності на засадах законності, демократії, добровільності та самоврядування.

Офіційна сторінка в інтернеті

www.sfulo.com.

Вступне слово...

Перед тим як ви візьметесь за прочитання Вісника, зверніть увагу на обкладинку. На ній зображені бійці 80-ї аеромобільної бригади Збройних сил України, які вже більше року захищають український кордон і народ від московських найманців і московських регулярних військ. Хлопці на фото – з луганської Лемківщини. Зокрема один з них втратив багато рідних – їх просто розстріляли терористи за те, що ті були українцями. Для цих хлопців найбільша цінність – щоб їх родини, їх жінки і діти були живі і здорові, і мали захист. А з цим проблема... Бо вони змушені поневірятися до чужих містах і селах шукаючи прихистку...

Для цих бійців перемога – це повернення додому. І для них вдалося закупити тепловізор – пристрій, який дозволяє бачити тепло, і таким чином вберегтися від нападників. На фото він у хлопців в руках. **Пристрій коштує 2800 євро по мінімальній ціні...** Це гроші, які голова СФУЛО Софія Федина збрала під час волонтерського концертного туру по Едмонтонщині цього літа. Багато-хто з лемків нарікав, що її не бачили на забавах, на Ватрах... Але нам здається, що намагатися рятувати життя своїх лемків – це її найголовніше завдання. Що вона і робить кожного дня.

Маємо надію, що всі ці бійці повернуться живими і здоровими додому, і з перемогою, і багато-чого нам потім зможуть оповісти....

На сьогодні маємо іще одну ситуацію для аналізу – **результати парламентських виборів у Польщі**. Перемогу здобула партія Право і Справедливість, яка є спадщиною братів Качинських. Партія, яка має два крила - з т.зв. західне і східне. Для нас східне становить значний інтерес, оскільки воно має досить радикальну щодо України позицію: на наступний день після виборів вже було зроблено заяву про необхідність реституції, що Львів – польське місто, і що Україна без польської опіки не виживе. Партія має тверду пропольську позицію щодо Волинської трагедії, і сподіватися, що вони сприятимуть діалогу в питанні Злочину депортації українців – марно. Наше завдання чітко боротися за історичну справедливість, що буде можливим тільки тоді, коли наші люди знатимуть про трагедію і не будуть мовчати про злочини.

**З повагою,
Редакційний комітет**

НАШІ СПРАВИ

РІЧНИЦЯ ПОЧАТКУ МАСОВОГО ВИВЕЗЕННЯ УКРАЇНЦІВ ДО СИБІРУ

1947 року почалося масове вивезення українців у Сибір. Операція «Захід» розпочалась 21 жовтня, о шостій ранку. Командував нею заступник міністра внутрішніх справ УРСР Дятлов. Протягом доби виселили 26 644 родини, загалом 76192 осіб: 18 866 чоловіків, 35 152 жінки та 22 174 діти.

На всіх них чекали каторжні роботи в копальнях і колгоспах Сибіру. Протягом довгої дороги на Північ 875 виселенців намагалися втекти з ешелонів, але 515 із них було схоплено. Такими були дані офіційних звітів МДБ. А в документах українського підпілля фігурувала цифра 150 тис. вивезених осіб.

Свої вчинки карателі прикривали ще й гаслами боротьби з куркулями. Майно виселенців передали колгоспам. Проте навіть радянська статистика свідчить, що виселені, приміром із Дрогобицької області, мали по одній (зрідка дві) корови на подвір'я, 22 % із цих господарств — по двоє коней, лише третина — по свині й тільки чверть — плуги та борони. «Ворогами трудящого люду» зробили звичайних селян.

Головним завданням операції було послабити український визвольний рух в Західній Україні. Протягом одного дня з Західної України депортували понад 76 тис. осіб.

10 вересня 1947 року Рада Міністрів СРСР ухвалила указ «Про виселення із західних областей УРСР до областей: Карагандинської, Архангельської, Вологодської, Кемеровської, Кіровської, Молотовської, Свердловської, Тюменської, Челябінської та Читинської членів родин „оунівців“ і активних бандитів, заарештованих та вбитих у боях».

Джерело:

http://galinfo.com.ua/news/sogodni_richnytsya_pochatku_masovogo_vyvezenny_a_ukraintsiv_do_sybiru_209117.html

ОПЕРАЦІЯ «ЗАПАД» НА ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ У ЖОВТНІ 1947 РОКУ

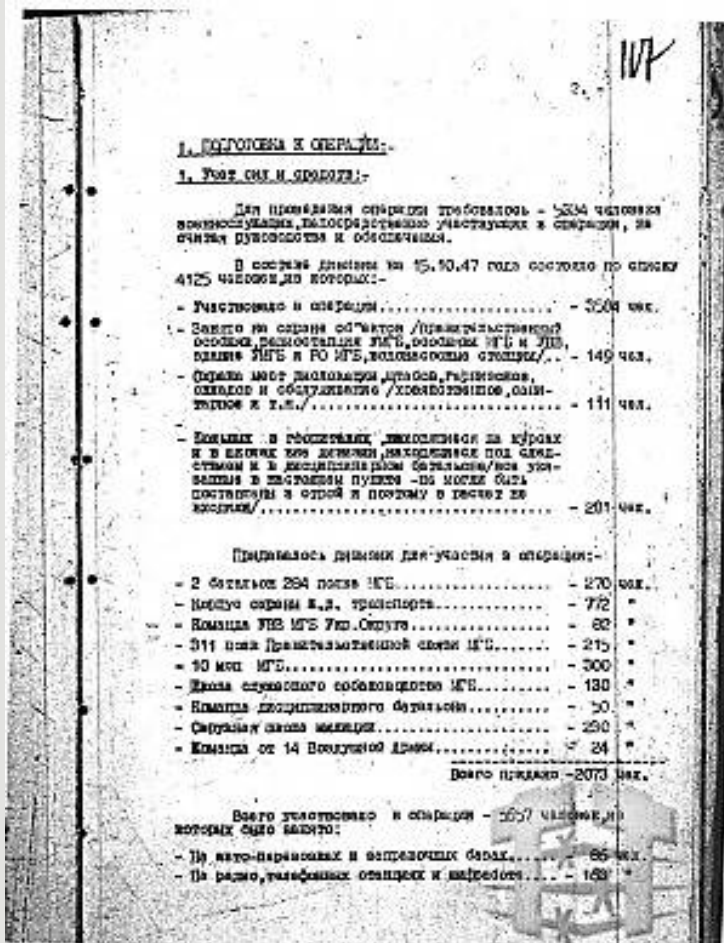

Операція «Запад» була однією з найбільш масових і короткотермінових сталінських депортацій. Для населення Західної України це була справжня етнотемографічна катастрофа. Ідея проведення репресивно-виселенської акції виникла у радянських органів державної безпеки ще на початку 1947 р. Планування проводилося на рівні союзних МВС та МДБ СРСР. У такий спосіб радянське керівництво сподівалося остаточно знищити соціальну базу українського підпілля у регіоні та, врешті-решт, саме підпілля.

Планування та підготовка

Суттєво пришвидшила реалізацію цього задуму постанова Ради Міністрів СРСР від 10 вересня 1947 р. «Про виселення із західних областей УРСР членів родин оунівців». Відповідно до цієї постанови передбачалося забезпечити вугільну промисловість СРСР робочою силою за рахунок родин учасників українського підпільного руху та членів УПА, яких мали скеровувати на шахти вглиб СРСР. На думку історика Т. Вронської, родини учасників підпілля за вказівкою союзного уряду мали репресувати лише через те, що імперська промисловість потребувала

чергової великої партії «остарбайтерів». Для сталінського режиму було достатньо лише нагальних потреб промислового комплексу, аби безпідставно покарати величезну кількість людей. І збройний спротив українських повстанців не був для цього підставою. Водночас потреби ГУЛАГу співпадали з інтересами української республіканської та регіональної комуністичної влади на Західній Україні, яка прагнула знищити якнайбільше родичів повстанців, аби зменшити кількість співчуваючого їм населення. На думку дослідника Й. Надольського, існувала й інша причина – необхідність прискорення колективізації західноукраїнського села, оскільки в умовах голоду 1946–1947 рр. в Україні у влади виникла проблема радянзації сільського господарства західних областей.

Витяг з підсумкової доповіді про підготовку, проведення та підсумки операції «Запад» на території Львівської області. 21.10.1947 р., ст. 117. – ГДА СБУ

Для виконання урядової постанови був складений «План заходів МВС СРСР по перевезенню спецпереселенців із західних областей УРСР» та «План оперативних заходів по виконанню розпоряджень МВС СРСР №38/3-7983 про відправлення 50 ешелонів спецконтиненту із західних областей України».

Депортацію проводили МДБ та МВС УРСР. Ще на початку жовтня 1947 р. МВС СРСР видало вказівку про відправку у віддалені регіони СРСР із західних областей

«спецконтингент» у 50 ешелонів членів родин повстанців (25 тис. сімей загальною кількістю 75 тис. осіб). Ретельність підготовки у Києві та Львові масової депортації нагадувала планування великої стратегічної бойової операції. Був спланований кожен крок, розписана кожна дрібниця: від складання списків кандидатів на виселення до підготовки транспорту, розподілу військових підрозділів по населених пунктах та визначення маршрутів переселення. У плануванні були задіяні місцеві райкоми КП(б), райвідділи МВС і МДБ. У західноукраїнські області було прикомандировано оперативний склад МДБ та МВС з інших областей. Зокрема, для організації завантаження та охорони переселенців МВС СРСР у західні області України прибув начальник конвойних військ МВС генерал-лейтенант Бочков з групою офіцерів. Для проведення заходу були мобілізовані всі автотранспортні засоби, гужовий транспорт і засоби зв'язку.

Список керівного складу МДБ УРСР з проведення операції «Запад» 1947 р., ст. 16. – ГДА СБУ

Органи залізничного МВС (10–25 осіб на село) за підтримки уповноважених райвідділів МДБ формували у селах списки для виселення і систематично перевіряли місця перебування осіб, які підлягали депортації. На початку жовтня були складені плани операції щодо кожного району. За наполегливими проханнями секретарів обкомів, затверджені МДБ плани виселення сімей учасників збройного підпілля збільшувалися, як, наприклад, у Волинській області – з 2,5 тис. до 2,7 тис. сімей.

Для керівництва заходами з масової депортації був утворений оперативний штаб, який очолив заступник міністра внутрішніх справ УРСР М. Дятлов. Штаб дислокувався у Львові. Був встановлений чіткий графік прийому людей та відправки ешелонів за заздалегідь встановленими маршрутами. Для проведення операції було залучено 13 тис. 592 співробітника органів внутрішніх справ і військовослужбовців. В середньому біля кожного депортованого був один озброєний чоловік. Транспортування населення мало відбуватися із 87 залізничних станцій Західної України. Завчасно створили 6 спеціальних збірних пунктів: у Львові, Чорткові, Дрогобичі, Рівному, Коломиї та Ковелі (в одному збірному пункті могло одночасно перебувати 10 тис. 550 осіб). Зокрема, збірний пункт у Львові на станції Клепарів охоплював Щирецький, Пустомитський, Винниківський, Ново-Яричевський та Брюховецький райони. Підготовка операції здійснювалася таємно. Другорядні виконавці дізналися про неї лише перед її початком. Окрім партії, МДБ та МВС, до операції залучили господарський і комсомольський активи, «стрибки» (учасників винищувальних батальйонів). Останні проводили подвірні ревізії та опис майна селян напередодні депортації, пояснюючи це загостренням міжнародної ситуації.

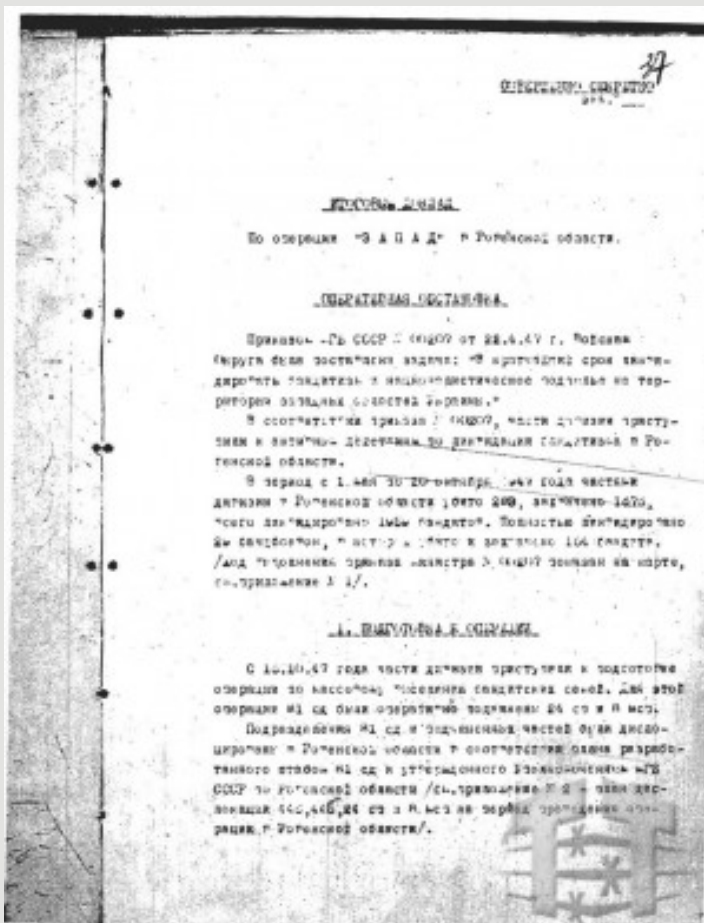
Враховуючи попередній досвід проведення виселенських акцій, аби не допустити нападів боївок ОУН на ешелони із депортованими, напередодні операції на дорогах, перехрестях, залізничних станціях та колії патрулювали війська МДБ.

Хід операції

№ п/п	Наименование областного МДБ	Уполномоченный МДБ УРСР	Зам. Уполномоченного по оперативной части.	Зам. Уполномоченного по мобилизации МДБ.
1	Волинская	Генерал-майор МЕДЛОВ	Подполковник МАТЮШКО	Генерал-майор ГОРДИЦКИЙ
2	Дрогобычская	Генерал-майор ЗУЛ	Подполковник МАСТУК	Генерал-майор БРОВИЖ
3	Львовская	Генерал-майор-лейтенант РИДИМАН	Генерал-майор ВОРОНИН	Подполковник КУХАЛОВ
4	Ровенская	Подполковник ГОЛОВИЧ	Подполковник ШЕРШЕНКО	Подполковник СТЕЦЬ
5	Степанивская	Генерал-майор КИЧОК	Подполковник ГАРАШ	Подполковник ПАСИВ
6	Тернопольская	Генерал-майор ПИЩЕЛ	Подполковник НЕКОДЕЦЬ	Подполковник РАДЧЕНКО
7	Черновицкая	Генерал-майор КУЗНЕЦ	Подполковник ГИДЕТОВ	Подполковник ГИРЯКОВ

Виселення відбулося на підставі постанов оперативних штабів і особливих нарад МДБ західних областей. О 2-й годині ночі 21 жовтня 1947 р. багато мешканців Львова були вимушені пробудитися. До квартир ще сонних людей вривалися військові у шинелях й після нетривалого обшуку дозволяли похапцем зібрати особисті речі, після чого у вантажівках доправляли на залізницю. О 6-й годині ранку такі набіги стали відбуватися і по селах. Озброєні бійці внутрішніх військ МДБ та МВС оточували село і за списками вилучали родини повстанців, проводячи обшуки у господарствах з метою виявлення криївок та місць укриття підпільників, вилучення зброї, антирадянської літератури, друкованих засобів тощо.

Підпілля попереджало про заплановану акцію, зокрема через поширення листівок «Ховайтеся, вас будуть виселяти». Проте точна дата виселення до кінця була невідомою, тому лише небагатьом вдалося врятуватися від депортації. Наприклад, на момент проведення виселення 21 жовтня у Рівненській області органи МДБ не виявили 338 родин (2 тис. 310 осіб), яких планували депортувати. Деякі родини напередодні операції спробували втекти в ліс, однак більшість з них згодом схопили радянські каральні війська.

Витяг з підсумкової доповіді по операції «Запад» у Рівненській області. Жовтень 1947 р., ст. 17. – ГДА СБУ

За нашими підрахунками, в операції брали участь близько 37 тис. осіб з оперативного складу та військ МДБ/МВС, прикордонних військ, близько 8 тис. «стрибків» та 34 тис. членів радянського партійно-господарського та комсомольського активу.

Люди не мали можливості підготувати собі їжу чи теплі речі. Їх швидко вантажили на підводи або у вантажівки й доправляли до залізниць. На збірку виділяли 2 години, однак на практиці приписи керівництва часто ігнорувалися, намагаючись виконати плани за

рекордно короткий час.

Під час виселення виявляли підпільні криївки, вилучали зброю, націоналістичну літературу й антирадянські листівки, брали у полон учасників підпілля, знищували

«бандитів». Траплялися випадки збройного спротиву підпілля виселенській акції, однак вони не мали значного успіху.

Про хід операції кожні шість годин доповідали міністру держбезпеки генералу С. Савченку та міністру внутрішніх справ УРСР генералу Т. Строкачу. О 10-й годині ранку вантаження «спецконтингенту» розпочалося на 53 станціях з 87-ти. У перших доповідних йшлося про «незначні труднощі», пов'язані з погодніми умовами. Зокрема, у Станіславській та Тернопільській областях лютували сильні хурделиці. Випав сніг, товщина шару якого місцями перевищувала один метр, був пошкоджений телефонний зв'язок із багатьма районами області, 500 машин стояли у заторах і не могли виїхати до залізничних станцій. У таких районах шлях спецзагонам прокладали танки і бронетехніка. Через це в інших областях використовували переважно гужовий транспорт, а наданий автотранспорт лише частково.

- 49 -

49

Хід операції по району в частині 21.10.47 г.

Ім'я-прізвище району і частей	Вік	Виселення										Всього
		10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	
49.02												
Сарненський	220/814	-	-	-	-	100	-	211	226	224		
Острозький	279/229	-	-	-	38	-	50	59	69	69	242	
Ужгородський	145/124	-	-	-	20	-	89	89	124	124	274	
Дубровицький	180/182	-	-	-	41	-	77	180	144	144	447	
Владимирський	103/412	-	-	20	50	57	-	120	120	240		
Почаївський	167/167	-	-	-	49	-	68	118	102	102	330	
Варшавський	164/164	-	-	-	-	-	84	84	120	120	419	
Всього	110	8	20	104	160	211	289	418	467	500	2601	
3478												
49.03												
Г.Роман	18/88	4	-	-	-	-	-	10	10	21		
Рівненський	147/288	4	-	-	46	53	114	124	180	480		
Тернопільський	120/121	2	44	47	56	108	108	124	180	480		
Дубовицький	120/121	2	44	47	56	108	108	124	180	480		
Довбушський	114/121	-	17	21	31	37	76	88	90	271		
Добрянський	270/184	-	-	-	-	-	45	214	220	220	843	
Турнопільський	120/121	0	83	76	102	118	144	102	102	481		
Ковалівський	108/127	-	-	-	-	-	58	-	60	109		
Землетруський	50/121	1	-	-	17	20	77	-	70	194		
Млинівський	200/121	-	-	2	-	12	81	69	120	411		
Острозький	80/120	4	10	39	54	86	-	86	80	380		
Всього	1450/1440	24	115	229	320	321	1104	1184	1410	3838		
49.04												
Львівський (район)	70/200	10	-	-	10	70	-	81	80	240		
Дрогобицький	120/121	-	-	-	20	-	77	112	124	240		
Навлячський	80/120	-	4	0	40	70	-	86	84	240		
Каміньський	120/121	-	-	-	11	-	110	120	120	240		
Восток-Львівський	104/120	-	3	-	25	48	-	44	128	120	418	
Рокитнянський	200/121	-	-	-	-	44	-	104	104	210		
Степанівський	50/120	-	-	-	41	-	72	-	74	278		
Всього	608/1200	10	7	60	184	340	170	640	600	2462		
49.05												
Харківський	106/120	-	-	-	-	15	30	90	90	270		
Львівський	104/120	-	-	-	-	59	74	120	120	480		
Турківський	124/121	-	-	46	-	78	107	114	114	360		
Острозький	80/120	-	-	-	15	-	44	128	120	240		
Мирнопільський	80/120	-	-	-	-	10	15	78	78	240		
Всього по області/районах	537/2111	0	-	40	10	204	207	422	480	1722		
Всього по області/районах	87	154	425	672	1202	1770	2462	3838	5000	11500		

Витяг з підсумкової доповіді по операції «Запад» у Рівненській області. Жовтень 1947 р., ст. 49. – ГДА СБУ

У наступних повідомленнях йшлося про випадки мародерства серед місцевого населення, в яких брали участь співробітники МДБ та МВС. Зокрема, уповноважений райвідділу МДБ Рокитнянського району силоміць відібрав у людини діжку з м'ясом, яку дозволялося взяти у далеку дорогу. Чимало виконавців намагалися отримати власну користь, проводячи конфіскації майна депортованих та приховуючи його від обліку. Розкрадали майно виселенців також інші посадові

особи. Загалом у Рівненській області було зафіксовано 70 випадків мародерства. Так само зловживали своїм владним становищем і функціонери різних рангів у Львівській області. Крали все, що могли вкрасти. Траплялися і гірші випадки. Зокрема, у с. Новосілки Здолбунівського району один із оперативних працівників МДБ убив шестирічну дитину місцевої селянки, яку не виселяли. Вона просто потрапила від «гарячу» руку.

Вже у четвертому повідомленні о 20-й годині вечора 21 жовтня 1947 р. кількісні показники операції значно збільшилися, хоча вантаження в ешелони відбувалося дуже повільно. Лише на 9 станціях з 87-ти воно було завершено. Жоден з ешелонів, підготовлених до відправки на північ СРСР, не вирушив до місця призначення. Лише наступного дня, 22 жовтня 1947 р., почався рух депортованих по залізниці. О 6-й годині 38 хвилин ранку перший ешелон, в якому було 1 293 осіб, рушив зі станції Ковель за адресою станція Усятин Томської області. Через 20

хвилин зі ст. Львів-Клепарів у тому ж напрямку вирушив другий потяг, в якому знаходилася 1 тис. 878 осіб. А далі з інтервалом у 2-4 години такі ж ешелони один за одним відправлялися із залізничних станцій Чорторійська, Луцька і Ковеля. Хід операції поступово входив у заплановане русло. Місцеві партійні бонзи прагнули продемонструвати перед вищим керівництвом свою сумлінність у виконанні завдання партії і перевиконували планові цифри з виселення родичів учасників самостійницького руху.

Надзвичайно блискавично була проведена депортація у Рівненській області. У більшості сіл операція зайняла всього 3-4 години. За одну добу здійснили примусове виселення у Волинській та Львівській областях. Тернопільську та Дрогобицьку області також зарахували до «передових» у проведенні депортації.

По обіді 23 жовтня 1947 р. було навантажено 24 тис. 799 сімей, 73 тис. 428 осіб були вивезені у 34 ешелонах з 44 запланованих. Після цього ще три дні меншими партіями на північ СРСР вирушали ешелони з родичами українських повстанців і підпільників. Операція «Запад» завершилася 26 жовтня 1947 р.

СПРАВА		
о кількості сімей, виселених на Західні області України		
№ 24.00 23.10.47 р.		
Львівська область	- 5.180 сімей	- 15.192 чоловік
Дрогобицька область	- 4.568 сімей	- 14.981 чоловік
Тернопільська область	- 4.066 сімей	- 11.124 чоловік
Волинська область	- 2.688 сімей	- 8.352 чоловік
Рівненська область	- 3.889 сімей	- 11.557 чоловік
Станіславська область	- 4.456 сімей	- 12.575 чоловік
Чернівецька область	- 2.957 сімей	- 9.087 чоловік
Всього	24.804 сімей	73.428 чоловік

НИЧАЛЬНИК ПІДРОЗДІЛУ
УКРАЇНСЬКОГО ОНТА
ПОЛІЦІЯ

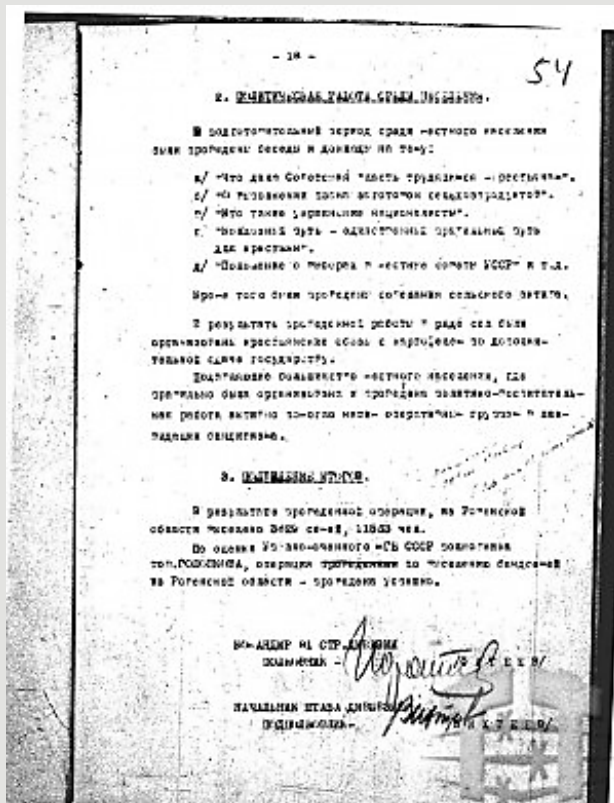
1947 р.
г. Київ

Довідка про кількість сімей, виселених із західних областей України станом на 24.00 23.10.1947 р., ст. 10. – ГДА СБУ

Підсумки та наслідки депортації

Загалом із західних областей України (за винятком Закарпатської) було виселено 26 тис. 332 сімей (77 тис. 291 осіб, з них 18 тис. 866 чоловіків, 35 тис. 441 жінок і 22 тис. 279 дітей). Зокрема, з Рівненської області депортували 3 тис. 367 родин (11 тис. 347 осіб), з

Волинської – 2 тис. 711 (9 тис. 50 осіб), із Львівської – 5 тис. 223 (15 тис. 920 осіб), з Тернопільської – 5 тис. (13 тис. 508 осіб), зі Станіславської – 4 тис. 512 (11 тис. 883 особи), з Чернівецької – 613 (1 тис. 627 осіб), з Дрогобицької – 4 тис. 504 (14 тис. 456 осіб). За соціальним складом серед депортованих сімей переважали середняцькі селянські родини, які становили економічну основу західноукраїнського села, що призвело до руйнації традиційної соціальної структури.

Витяг із підсумкової доповіді по операції «Запад» у Рівненській області. Жовтень 1947 р., ст. 54. – ГДА СБУ

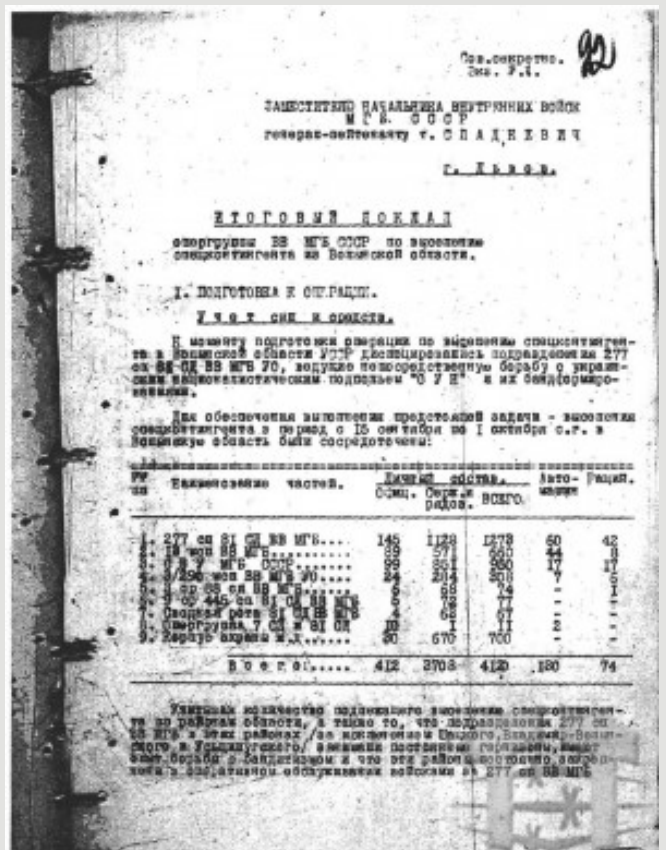
Більшість депортованих – 21 тис. 197 сімей (61 тис. 66 осіб) було скеровано на роботу у вугільну промисловість східних районів СРСР, решту – 5 тис. 264 сім'ї (15 тис. 202 осіб) відправили в Омську область, де надалі використовували їх на промислових підприємствах та у сільському господарстві. Сотні виселених літніх людей і дітей померло під час транспортування на північ СРСР. Під час довгої дороги на схід 875 виселенців намагалися втекти з ешелонів, 515 з них схопили конвоїри.

Серед виселених було чимало вдів і сиріт, чоловіки і батьки яких загинули в роки

боротьби з тоталітарним режимом. До практики репресій проти них сталінське керівництво вдавалося ще під час «Великого терору» 1937–1938 рр., а також у 1939–1941 рр. під час «радянзації» Західної України. Після війни принцип колективної відповідальності вкотре був апробований на рідних загиблих вояків УПА та членів ОУН. Його мета – докорінно винищити всю родину, хоча б один із членів якої брав участь у збройному опорі радянській владі.

Витяг із підсумкової доповіді опергрупи ВВ МДБ СРСР з виселення спецконтингенту з Волинської області, ст. 22. – ГДА СБУ

Масові жовтневі депортації 1947 р. із Західної України були найбільшими серед усіх інших, проведених сталінським режимом з метою «паціфікації» регіону у повоєнний період. Злочинна акція проти людяності зумовила суттєве зменшення сільського населення, порушила статеву та вікову структуру мешканців Західної України. В атмосфері страху і терору селяни стали активніше записуватися у колгоспи, аби убезпечити себе від

можливих репресій. Депортація пришвидшила колективізацію західноукраїнського села та знекровила соціальну базу українського націоналістичного підпілля.

Олександр Пагіря, науковий співробітник Музею

Джерело:

<http://www.territoryterror.org.ua/uk/publications/details/?newsid=299>

ІСТОРИКИ З ПОЛЬЩІ І УКРАЇНИ ВІДНОВИЛИ СПІВПРАЦЮ: ПРО ЩО ДИСКУТУВАТИМУТЬ

Інститут національної пам'яті Польщі і Український інститут національної пам'яті ініціювали створення спільного форуму істориків, що дискутуватимуть про події 1939—1947 років, наголосили у середу на брифінгу в Українському кризовому медіацентрі представники організацій. Вони представили

перші результати роботи Українсько-польського форуму істориків, що протягом трьох днів працював у Києві.

Як наголосив віце-голова Інституту національної пам'яті Польщі Павел Укельський, проблема є нагальною, оскільки історики довгий час не вели між собою переговорів.

— Після семирічної перерви польський і український Інститути національної пам'яті відновлюють діалог між істориками. На першій зустрічі обговорені принципи взаємодії і правила співпраці, щоб надалі співпраця мала ефективний перебіг, — наголосив Укельський.

На переконання П. Укельського, нині в Польщі немало проявів симпатії українському народові, «який бореться за територіальну цілісність, тому це є час, щоб обговорити найгостріші теми, оскільки більш сприятливої атмосфери не було і може не бути».

У свою чергу голова Українського інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович вказав, що метою форуму «є пошук істини», а одна з проблем, з якою стикаються історики обох держав — це «асиметрія пам'яті». Інструментом подолання є професійний діалог істориків — підкреслив В'ятрович. За його словами, в питаннях польсько-українського минулого «щораз більше лунають

політичні заяви», водночас «одним з головних уроків польсько-українського протистояння є те, щоб це ніколи не повторилося в майбутньому».

Членами форуму є 12 істориків, по 6 із Польщі і України (список нижче), натомість до праці цього майданчика залучатимуться інші історики:

— Наше завдання — не лише дискутувати і говорити між собою. Наше завдання — запустити ширшу дискусію з участю значно більшої кількості істориків, ніж 12 тих, які входять в Українсько-польський форум істориків, — вказав він.

Форум зустрічатиметься двічі на рік, навесні та восени, один раз у Польщі, і один — в Україні. Кожна з зустрічей матиме дві теми, щодо яких історики готуватимуть доповіді.

Визначені терміни зустрічей у 2016 році. У березні матиме місце засідання в Польщі (історики обговорюватимуть проблематику польського і українського підпілля на території II Речі Посполитої), а в жовтні в Україні сперечатимуться щодо Волинської трагедії 1943 року.

Слушайте повністю брифінг Володимира В'ятровича і Павела Укельського:

<http://prostir.pl/2015/11/04/04111501/>

Ігор Ісаєв

Учасники українсько-польського форуму істориків з польської сторони:

проф. Гжегож Грицюк (Вроцлавський університет)

проф. Гжегож Мазур (Ягеллонський університет)

проф. Гжегож Мотика (Польська Академія Наук)

проф. Ян Пісулінський (Жешувський університет)

проф. Вальдемар Резмер (Університет Миколая Коперника в Торуні)

д-р Маріуш Зайончковський (Інститут національної пам'яті Польщі)

д-р Дорота Левша, секретар групи від Інституту національної пам'яті Польщі

Учасники українсько-польського форуму істориків з українського боку:

к.і.н. Володимир В'ятрович (Український інститут національної пам'яті)

проф. Богдан Гудь (Львівський національний університет),

проф. Ігор Ільюшин (Київський славістичний університет)

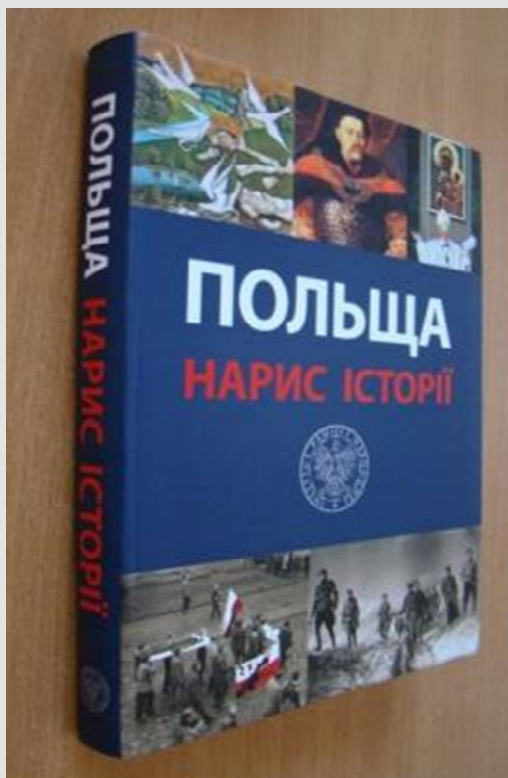
проф. Леонід Зашкільняк (Львівський національний університет),

проф. Іван Патрисяк (Київський національний університет імені Тараса Шевченка),

проф. Юрій Шаповал (Інститут етнополітичних досліджень ім. І. Кураса НАН України)

к.і.н. Олена Гуменюк, секретар групи від Українського інституту національної пам'яті.

У Польщі видали свою історію українською

Інститут національної пам'яті (IPN) Польщі підготував і видав українською мовою книгу з історії Польщі "Польща. Нарис історії", розраховану спеціально на українського читача.

Про це власному кореспондентові Укрінформу в Польщі розповів директор Бюро громадської освіти IPN Анджей Завістовський.

"Ця книга не є перекладом - вона спеціально підготовлена з думкою про українського читача. Книга написана таким чином, щоб вона була цікавою як для учня середньої школи, який цікавиться історією сусідніх країн, так і дорослих осіб - вчителів історії, працівників музеїв, викладачів вишів тощо. Словом, хочемо, щоб вона була цікавою і привабливою для усіх", - зазначив Завістовський.

За його словами, викладення історичного матеріалу в книзі відбувається з фокусом і на спільну історію українського і польського народів, оскільки вона тісно переплітається.

"Наприклад, відкриваючи перший розділ, бачимо генеалогічне дерево П'ястів і те, що кров цього роду тісно пов'язана із Київською Руссю. Це показує, що нас об'єднувало з давніх-давен, але також і розділяло, і як ми тісно пов'язані спільною історією", - підкреслив директор Бюро громадської освіти IPN.

Завістовський уточнив, що з листопада книга безкоштовно розповсюджуватиметься в Україні через польські установи – Посольство Польщі у Києві, консульства РП, Польський інститут тощо. У Польщі хочуть, аби книгу отримали передусім шкільні, наукові, публічні, академічні бібліотеки України. Водночас в IPN не виключають і комерційне розповсюдження книги в Польщі та Україні, якщо буде зацікавлення з боку дистриб'юторів. За його словами, ціна книги в Польщі може становити не більше 20 злотих (120 грн).

На 365 сторінках книги "Польща. Нарис історії" охоплено період від раннього Середньовіччя до сьогодення, зокрема спільного проведення Україною і Польщею Євро-2012. Книга з багатим ілюстративним матеріалом написана під редакцією професора Владзімежа Менджецького та викладача Єжи Брацісевича, рецензентом з польського боку виступив Завістовський, а з українського – професор Леонід Зашкільняк.

Джерело: <http://www.ukrinform.ua/rubric-culture/1895664-u-polschi-vidali-svoju-istoriyu-ukrajinskoyu.html>

НАШІ ЛЮДИ

ЛЕМКІВСКИ ЛІСИ І ВЕЛИКИЙ УСПІХ ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ

12 жовтня 2015 р. в Варшаві представники Об'єднання лемків – голова Еміль Гойсак і заступник голови Штефан Клапик підписали з заступником Генерального директора “Державних лісів” Янушом Залеским і віце-міністром Міністерства середовища РП Катажином Кемпком угоду щодо видавання власности давним власникам, котрим суд відповідньом постановом звернув їхню незаконно забрану власніст.

Нижче заміщаємо мотузок до тексту угоди. Сут в ней перерахувани практични правила звороту лісів «Державними лісами» од імени Державной скарбниці.

Текст угоди за посиланням:

http://www.lemkounion.republika.pl/dokumenty%20organizacji/porozumienie_tekst.pdf

У ГУМЕННОМУ ОСТАТОЧНО ЛІКВІДУВАЛИ УКРАЇНСЬКУ ШКОЛУ-ІНТЕРНАТ З ПОНАД ПІВСТОЛІТНЬОЮ ІСТОРІЄЮ

У радісній і урочистій атмосфері розпочався новий 2015/2016 навчальний рік в школах з українською мовою навчання і з вивченням української мови в Пряшеві, Орябині, Удолі та Ублі. Не так радісно розпочався новий навчальний рік в Гуменному.

За рішенням міського самоврядування в Гуменному (приматорка Яна Вальова) і зі згодою Міністерства шкільництва СР ще в минулому навчальному році Основна школа-інтернат з українською мовою

навчання (директор Микола Петрашовський) була переселена з власного будинку в будинок Основної школи по вулиці Кудловській в Гуменному з тим, що і надалі збереже характер національної школи.

Не сталося так. Після переселення батьки не виявили інтерес посилати своїх дітей в перший клас школи, хоч дирекція школи ще далеко до початку 2015/2016 навчального року всяко приваблювала батьків, навіть тим, що в школі поруч з українською буде вивчатись і русинська мова. Батьки не записали в перший клас ні одну дитину. В результаті цього школа-інтернат остаточно припинила своє існування і злилась з словацькомовною Основною школою по вулиці Кудловській в Гуменному. На цьому місці додаймо, що ліквідація школи в Гуменному не пройшла без впливу радикального крила русинського руху. Тим самим закрилась остання сторінка національної школи-інтернату, яка була побудована ще на початку 60-х років минулого століття для дітей широкої околиці Гуменщини і Снинщини.

Джерело: <http://zakarpattya.net.ua/Special/144854-U-Humennomu-ostatochno-likviduvaly-ukrainsku-shkolu-internat-z-ponad-pivstolitnoiu-istorieiu>

МОЛЕБЕНЬ БІЛЯ РОДИННОГО ДЕРЕВА (ВІДЕО)

У погожий осінній день, 18 жовтня, громадська організація «Родинне дерево», яка об'єднує вихідців із Лемківщини, Холмщини, Надсяння тощо, запросила всіх охочих на молебень. Причиною зібратися разом стало те, що цього року відзначаємо 5 років із дня відкриття пам'ятника, що вшановує

українців, депортованих із етнічних земель сучасної Польщі.

Вже 5 років Ісус Христос – центральна фігура цього комплексу – простягає руки над Золочевом, благословляє та охороняє всіх мешканців міста.

На запрошення взяти участь у молебні відгукнулося шестеро священиків різних конфесій: о.Михайло, о.Ігор, о.Степан, о.Юрій, о.Василь, о.Віталій. Вони злагоджено та благоговійно спільно творили Молитву. Після Слова духовного слово взяла Голова організації Світлана Миколаївна Наливайко. Вона подякувала священнослужителям, які протягом року відгукувалися на різноманітні заходи, проведені «Родинним деревом». Підкреслила, що те символічне дерево, яке розташоване позаду фігури Ісуса Христа, ніколи не скидає листочків, бо живиться минулим, Адже всі ми прв'язані

до батьківської землі. Ще приходять у сни рідна хата, криниця, груша, торкаються струн пам'яті, не дають забути про свої корені.

Далі ведуча свята Леся Сидорович представила поважних гостей зі Львова. Це представники товариства «Холмщина» Квітковський Л.М., Волошинський О.О., Волошинська Г.І., Максим'як А., Гринь І.

І залунала пісня в авторському виконанні. Чудово співали Ігор Войтович та Ігор Курач «Молитва про Україну», «Турковицька Матір Божа» та інші. Народний вокальний ансамбль «Пори року» виконав лемківську пісню «Кед ми пришла карта».

Лунало в цей день і поетичне слово. «Земля батьків, далека Лемковина», «Село моє лемківське» – ці поезії читала автор, Леся Сидорович. Ось одна з них:

Давно було це... Час летить невпинно,
Стирає села із земних твердинь.
Дітей втрачаєш, ненько-Лемковино!
Бодай думками ти до них полинь.

Як нині Крим зорить осиротіло,
Благає: «Україно, захисти!»,
Колись так Лемковини дуже тіло
Пошматували нелюди-кати.

Порвали тіло, роз'ятрили душу
І вишмарили на усі вітри...
Мовчати годі, тут сказати мушу:
Якщо ти лемко – пам'ять не зітри!

Не стань манкуртом чи космополітом,
Якому кожен кущик – рідний дім.
Ти можеш мандрувати цілим світом,
Та пропадеш без кореня у нім.

На завершення всі присутні мали змогу зав'язати кольорові стрічки на листочках із назвами своїх сіл великого родинного дерева – Дерева нашого роду, нашої пам'яті, нашого минулого і майбутнього. Бо, як було сказано в одному з віршів:
Доки ми пам'ятаєм – не допустимо смерти:
Всі ці лемківські села не посміють померти.

Член товариства «Родинне дерево», учитель української мови та літератури Тростянецької ЗОШ І-ІІ ст. А.Сидорович (Вар'янка)

Джерело: <http://zlochiv.net/moleben-bilya-rodinnogo-dereva-video/>

НА ГОСТИНАХ У АНТОНИЧІВ

Цього недільного дня все налаштувало на свято: багато гарних гостей, художників, артистів, письменників, цікава програма заходів і навіть сонячна тепла осіння погода. Усе було підпорядковане на зустріч з вічно молодим поетом Богданом-Ігорем Антоничем, вірші якого пахнуть весною на Лемківщині.

Дух свята бортятинці відчували уже 1 жовтня, коли до нас прибули художники зі Львова і Миргорода, які брали участь у арт-проекті «Хвала усьому, що росте, хвала усьому, що існує» (Б.-І. Антонич), що тривав три дні. За цей час художники малювали краєвиди і церковні споруди с. Бортятин, Дмитровичі та Судової Вишні. У неділю відбулася презентація картин, що створили митці, - від художників зі словом до присутніх звернулася Наталія Івженко та Наталія Волкова. 3 жовтня, у суботу, відбулися поетичні читання

за участі вихованців дитячої літературної студії «Друзі Антонича» при Музеї-садибі родини Антоничів. Юним талантам: Кушик Вірі, Сагайдак Наталі, Луцак Марії, Луцак Наталі, Івасько Марії, Глабусь Дарині, Токажевській Ілоні, Гадомській Насті, Шаловило Галині, Дац Катерині, Курач Мар'яні, Помірко Наталі, Наконечній Лілі, Козак Олі, Назар Ярині, Боляку Назару, Бабій Марії вручено пам'ятні подарунки. Діти почули співану поезію Богдана з Миргорода, який є художником, пише вірші, дружить з гітарою і співає.

4 жовтня на подвір'я музею-садиби родини Антоничів прийшли гості та жителі с. Бортятин, церковний хор з хоругвами греко-католицької церкви Успіння Богородиці і о. М. Пецькович розпочав свято спільною молитвою за родину Антоничів та за мир в Україні. А ось на сцені хор «Лемковина». Цей колектив завжди приїжджає на свято Антонича. Цього разу заспівали лемківських пісень, а епіграфом до свого виступу взяли поетичні рядки лемківського поета В. Хомика. Далі ведуча свята Ірина Сенечко запрошує усіх на відкриття виставок «Владика для всіх» (присвячена 150-річчю з дня народження Андрея Шептицького), куратор Руслана

Бубряк та «Війна на Україні», фотограф Андрій Артим – волонтер-доброволець зі Львова, який уже рік документує події на Сході України, збирає кошти разом з львівською громадою для українського війська. Ця виставка вже побувала у Новиці (Польща), у м. Нін, Задар (Хорватія), Ждині (Лемківська ватра). Серед фотографій був портрет бортятинця І. Сидора, який загинув на АТО. На відкритті виставки «Війна на Україні» прозвучали вірші: Б.-І. Антонич «Слово до розстріляних», В. Гуменюка про події в зоні АТО. Зі словами привітання до учасників свята звернувся депутат Верховної Ради Ярослав Дубневич. Наголосив, що в цей нелегкий для України час ми маємо бути сильними і згуртованими, щоб спільно навести лад в країні. Захопив усіх своєю майстерністю ансамбль народної пісні та побутового танцю «Оksamит», що із Запоріжжя. Учасники «Оksamиту» запросили усіх охочих навчитися танцювати українських побутових танців та долучитися до обряду «женіння комина». Частували гарбузовою кашою. «Углиб, до дна співуче лезо встромляю в корінь слова». Ці слова Б.-І. Антонича дали назву літературним читанням, в яких взяли участь п. Богдана Тараніна з Літературно-меморіального музею-квартири Павла Тичини м. Київ та п. Василь Горбатюк з Хмельницького обласного літературного музею. Софія Федина – голова Світової федерації українських лемківських об'єднань, співачка приворожила нас лемківськими піснями. Свято завершував церковний хор села Зимна Вода піснею «Пливе кача», а п. Ганна Волошинська прочитала вірш «Боже, верни нам тата», присвячений пам'яті жителя села Бортятин Івана Сидора, який загинув в зоні АТО.

На святі ми слухали добре, мудре і цілюще слово поетів, Лауреатів Шевченківської премії Ігоря Калинця та Романа Лубківського. Колектив Музею-садиби родини Антоничів висловлює вдячність депутату Верховної Ради Я. Дубневичу та його команді: Ліщинському М., Ліщинському В., Станкевичу О., Шусту Р. за фінансову підтримку у проведенні свята.

Слово вдячності висловлюємо підприємцям п. Євгену Бубі, п. Івану Луцю, п. Галині Баб'як, п. Руслані Степаняк. Радіємо, що маємо друзів в особі о. М. Пецьковича, регента Ігоря Павліва, п. О. Павлів (голова с/р), Марії Бішко (методист райво), п. М. Луцак. 5 жовтня на Янівському кладовищі у Львові на могилі поета Б.-І. Антонича відбулася поминальна панахида, на якій були присутні працівники нашого музею, представники львівської обласної організації «Лемківщина», поет Ігор Калинець та творча інтелігенція Львова.

Христина Дигдало
Музей-садиба родини
Антоничів
С. Борятин

Світлини Софії Федини

Джерело:
<http://www.museum.lviv.ua/filii-muzeiu/muzei-sadyba-antonychiv/416-na-hostynakh-u-antonychiv>

КУЛЬТУРА

ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНИКА У ХОРОСТКОВІ

"Сумую за тобою, мій рідний краю" - такі слова викарбувані на пам'ятнику, який відкрили та освятили у Хоросткові 14 жовтня. Це монумент примусово виселеним українцям зі своїх споконвічних земель Польщі.

Пам'ятник споруджений спільними зусиллями товариства «Лемківщина», громади, благодійників. Він не дасть забути одну з трагічних сторінок українського народу. Кожен перехожий пам'ятатиме, через що довелося пройти переселенцям, повідомили у Гусятинській РДА.

До встановлення монумента долучилася уся громада, адже значна частина жителів Хоросткова – вихідці з Лемківщини. «Кожен у Хоросткові пам'ятає ті страшні роки депортації. Люди втратили все, приїхали сюди маючи лиш найбільш необхідне. Але не

втрапили себе, свою культуру. Виростили тут дітей, внуків. І цей пам'ятник нагадуватиме ще й наступним поколінням про страшну трагедію нашого народу» – каже міський голова Хоросткова Ганна Олійник.

Доклався до встановлення пам'ятного знаку народний депутат України Микола Люшняк. «Вервиця товарняків тягнулася до України і лиш Богородиця покривала їх своїм омофором, лиш Богородиця зустрічала їх на нашій землі. Сьогодні це не тільки відкриття пам'ятника депортованим лемкам, це є історія. Тому, що тут перенесені гори, полонини, ріки – ті місця, де жили століттями лемки. Дорога лемківська родино, дорогі українці, сьогодні ми тільки вірою, молитвою, єдністю побудуємо нашу велику державу – Україну. За нас цього ніхто не зробить. Тому пам'ятайте, що ми є нація – єдина. Скільки нас били, розселяли, але ми все рівно перемагали!» – зазначив народний депутат України Микола Люшняк.

Джерело:

http://teren.in.ua/article/u_husyatynskomu_rayoni_vidkryly_lemkivskyy_pamyatnyk_foto

<http://zz.te.ua/u-horostkovi-u-pamyat-pro-deportovanyh-vidkryly-monument-foto/>

У Львові провели II міжнародний фестиваль "КЕРМЕШ НА ПОКРОВУ"

PreviousNext

18 жовтня у неділю по Покрові парафія Покрови Богородиці УАПЦ м. Львова, що на вулиці Щирецькій вдруге організувала фестиваль лемківської і духовної пісні "Кермеш на Покрову". Традиційно захід розпочався із молитви за жертвами репатріації, депортації та акції "Вісла".

Проповідь виголосив онук депортованих лемків о. Михайло Кравчик, священник із с. Мальчиць Яворівського району, який згадав про страх депортації дідуся і бабусу та заготовлені на піддаші засушені харчі, які зберігалися у хаті до останніх їх днів.

Священик наголосив про тяжку долю українців Закерзоння, які зазнавали поневірян і в Польщі на Півночі, і в Україні, де вони були також чужими.

На КЕРМЕШ пібули православні хори із м. Львова "Ставрос" Братства св. ап. Андрія Первозваного, два парафіяльні, церкви свв. апп. Петра і Павла, "Родина" храму Преображення ГНІХ УГКЦ. Із м. Пустомит приїхав колектив "Радоцина".

Найголовнішими гостями були "Лем ми" гуртка Об'єднання українців у Польщі із с. Команчі під орудою п. Володимира Копилця та п. Маріани Ярої, які подарували автентичний лемківський спів

Лемківську поезію читав відомий літератор Богдан Пастух. Фестиваль також був присвячений і 200-річчю від дня народження о. Михайла

Вербицького. Поряд із лемківською піснею звучали і його твори. Із вітальними та подячними словами звернулися священники парафії о. Михайло Садовський та о. Богдан Манчур.

На заході був присутній фундатор храму відомий мицинат п. Петро Писарчук, який має коріння із с. Овчари та старається для збереження прабатьківського духу у церкві Покрови, численні вірні із м. Львова та довколишніх сіл.

Завершив фестиваль колектив «РАДОЦИНА» із м. Пустомит гімном «Гори наші Карпати», а після вручення подячних грамот усі співаки разом виконали молитву за Україну «Боже Великий, Єдиний».

Багато позитивних емоцій вирували на подвір'ї Покровської церкви у Львові, і погода, яка покропила дощем, а на молитві "Боже Великий, Єдиний" подарувала сонце і зрадувала веселкою.

Джерело:

http://uaoc.lviv.ua/index.php?id=28&tx_ttnews%5Btt_news%5D=310&cHash=bc2efd8d627dd5efb12de53b08e58f1a

У ПОЛОНІ ЛЕМКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

4 листопада 2015 р. в рамках „Лемко klubu” працівники відділу літератури з мистецтва Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка організували перегляд та обговорення фільму «Лемківське коріння».

Засідання розпочала голова „Лемко klubu” - Анна Кирпан коротким екскурсом лемківською культурою. Далі був перегляд відеофільму „Лемківське

коріння”. Лемки, як бойки і гуцули, - корінні мешканці Карпатського регіону. Поділені між трьома державами, через віки зберегли самотужню культуру, фрагменти якої автор передав у кінострічці. Герої фільму спілкувалися живою лемківською мовою, співали лемківських пісень.

Також, Анна Кирпан ознайомила присутніх з монографією кандидата філософських наук, доцента кафедри соціології Львівського національного університету ім. І. Франка Галини Щерби «Розквіт і трагедія Лемківщини», презентація якої відбудеться на наступній зустрічі у рамках «Лемко клубу».

Джерело: <http://lib.if.ua/news/1446814441.html>

ПОДІЇ. ІСТОРІЯ. ЖИТТЯ.

ЛЕМКИ В ДІАСПОРІ. Ч.2. ІМІГРАЦІЯ ЛЕМКІВ ДО СЕРБІЇ І ХОРВАТІЇ.

Продовження. Початок в № 9(2015)

У середині XVIII століття значна група русинів (руснаків) греко-католицького віросповідання з території нинішньої Словаччини (Земплінської жупи) (див. *Три хвили міграції лемків в Сербію та Хорватію*) колонізувала майже пусті землі (*пустари*) нинішньої Воєводини в **Сербії**, відвойовані Австрією від османських турків і приєднані до Угорського королівства Їх центрами стали села Великий Керестур (згодом перейменоване на Руський Керестур) та Коцур. Із цих двох сіл русини розселилися в інші населені пункти Сербії (Вербас, Кула, Дюрдево, Беркасова, Бачинці) та Хорватії (Петровці, Міклушевці, Вуковар). Їх об'єднала і зараз об'єднує греко-католицька релігія (*руська віра*). Уже в 1751 р. в Руському Керестурі була заснована перша греко-католицька парафія з церквою, а

через два роки (1753) і руська школа. Народнорозмовна мова воєводських русинів є сильно пословаченою лемківською говіркою, яку дехто із західнослов'янських лінгвістів вважає говіркою словацької мови. Цій говірці руснаки Воєводини (Бачки) у 1923 році заслугою уродженця Руського Керестура Гавриїла Котельника (1886-1948) дали статус літературної мови (*бачвано-руська бешеда*). Вона нині є однією з п'ятох офіційних мов Воєводини. Нею видано понад 800 книг. Друкуються газети, журнали, ведуться щоденні радіо та телепередачі тощо.

У 1919 році за зразком львівської «Просвіти» в Новома Саді було засноване *Руске народне просвітне друство (Товариство «Просвіта»)* з метою публікувати та розповсюджувати релігійні, навчальні та розважальні книги, брошури, а також газети на розмовній руській мові. Перший голова (1919-1936) – Михайло Мудрий (1874-1936) був ще й ініціатором заснування друкованого органу товариства – тижневика *«Руски Новини»* (1924-1941).

У 1939 році на противагу РНП в м.Старий Вербас був заснований проросійський *Культурно-просвітни (націонални) союз «Заря»*, який пропагував ідею, що русини є частиною російського народу. Союз «Заря» видавав газету *«Русска заря»* (1934-1941; редактор – Євген Кочиш). Під час Другої світової війни

русини Югославії активно залучались до антифашистської національно-визвольної боротьби, що в післявоєнний період до певної міри сприяло підтримці їх праці на ниві національної культури державою.

Незважаючи на невеличку кількість (при переписі 2002 року – 15 905 осіб), русини Сербії і досі мають велику підтримку держави. Є у них свої державні школи, навіть руська гімназія з гуртожитком в Руському Керестурі та Кафедра руської мови та літератури при Новосадському університеті. Своєю батьківщиною (*отечеством*) руснаки вважають Сербію, дідівщиною – *Горницю* (Закарпаття), а «матірною країною» (*матична жем*) – Україну. Рідна мова та греко-католицька релігія сприяли збереженню їх національної ідентичності.

Найвищим органом самоуправи Русинів Воєводини *Національний совіт руської національної меншини* у складі 17 осіб з численними комітетами та секціями. Совіт розподіляє державні кошти окремим суб'єктам. На ділянці культури йому підлягають: *Завод культури войводянських руснаків*, напівпрофесійний *Руський національний театр*, *Союз русинів та українців Сербії*, *Руска матка* та десяток інших організацій. Із державного бюджету фінансується видавництво «*Руске слово*» зі штабом 30 працівників. Воно видає щотижневу газету на 16 сторінках «*Руске слово*» (тираж 2400 прим.), щоквартальник «*Шветлоси*» (на 160 стор.), двомісячник для молоді «*Мак*», щомісячник для дітей «*Заградка*» (оба – по 24 стор.) та щорічник «*Руски християнки календар*» (400 стор.). У редакціях радіо та телебачення зайнято ще сорок працівників, фінансованих державою.

Існує ще кілька приватних редакцій радіо та телебачення, що ведуть передачі руською мовою. Ряд руськомовних публікацій виходять на кошти спонсорів.

Майже у кожній місцевості, де живе більше число руснаків, є греко-католицька церква, юридично підпорядкована *Апостольському Екзархату греко-католиків Сербії і Чорної Гори* з центром у Руському Керестурі (*Апостольський Екзарх – Дюра Джуджар*). У сучасності екзархату підлягає 19 парафій та три монастирі.

У другій половині XIX століття велика група русинів-лемків Бардіївського округу (села Снаків, Луків, Пітрова, Герлахів, Крижів, Мальців, Грабське, Ліві, Курів та ін.) та Горлицького повіту західної Польщі (Барвінок, Регетів, Гладішів, Мушинка, Новиця, Климківка, Маластів та ін.) переселилися в область Срема, більша частина якої (східна) нині входить до складу Сербії, менша (західна) – до складу Хорватії. Найбільше їх скупчення є у місті Сремська Митровиця (735 осіб) та в селах Латярак (35), Стара Бінгула (35) та Шашинці (32). Там вони вже в першій генерації мовно асимілювалися з сербським населенням, однак почуття руської національності вони в переважній більшості зберегли по сей день. Згідно з переписом населення 1991 року в 26 населених пунктах Срема проживало 1695 русинів (руснаків), в дійсності є їх там набагато більше. Своєю пильністю та працьовитістю русини стали найзаможнішою національною меншиною Срема. Сьогодні серед них є багаті підприємці, ремісники, учителі, лікарі тощо. Їх

культурним центром є Сремська Митровиця, де в 2001 році відбулося величаве святкування 150-річчя приходу русинів до Срему. На початку ХХІ ст. русини Срема налагодили стосунки зі своєю первісною батьківщиною – Пряшівщиною, головним чином, з Бардіївським округом.

Наприкінці ХІХ і на початку ХХ століть (1894-1914) у **Хорватію** переселилася доволі значна група лемків із повітів Ясло, Кросно, Горлиці (села Тихоня, Поляни, Дошниця, Грибів, Жидівське, Жмигород, Перегримка, Роднівка, Боднарка, Зубрик, Довге). Вони цілими сім'ями поселилися в селі Липовляни, Нова Субоцька та Антуновка. Частина чоловіків загинула на фронтах Першої світової війни та в концентраційному таборі Ясенова (через симпатії до Росії). У 1909 році новоприбулі лемки заснували греко-католицьку парафію, а в 1913 році почали будувати церкву, навколо якої гуртувалося духовне і громадське життя переселенців. Першим священиком у Липовлянах був Тома Северович (1909). Найдовше «парохію» очолював Богдан Мизь (1933-1968) – батько нинішнього новосадського пароха Романа Мизя. При церкві діяв мішаний хор. У міжвоєнний період ця група поповнилася лемками із сіл: Мшана, Святкова Мала, Граб, Свіржова.

Деякі лемки з Липовлян досягли визначні посади. Наприклад, Теодор Фрицький із Жидівського досяг звання генерала югославської армії, був депутатом парламенту Хорватії, головою Союзу пожежників Югославії, а після війни – головою Союзу русинів та українців Хорватії.

У селі Антуновці, «парохія» якого належала до Липовлян, поселилися лемки із повітів Ясло та Горлиці (села Берест, Боднарка, Вільшина, Ждиня, Жидівське, Завадка, Затварниця, Зиндранова, Зубрик, Котань, Крамна). Звідти вони розійшлися у різні боки, а частина – за море (в Америку).

До розпаду Югославії на початку 1990-х років сприятливі умови для розвитку своєї культури мали і русини (руснаки) Хорватії, споріднені з русинами Сербії спільною генезою, історією, мовою та культурою. Головними центрами їх поселення були місцевості: Миклошевці, Петровці, Вуковар та столиця Хорватії Загреб. У кожній з цих місцевостей існували філії руських організацій та установ Воєводини. Руське друковане слово Воєводини тут мало широке розповсюдження. Правда, русинів у Хорватії було набагато менше, ніж у Сербії. За переписом 2001 року – 2300 осіб, що є на тисячу людей менше ніж в 1980 році.

У 1968 році вони заснували у місті Вуковар культурну та освітню організацію *Союз русинів-українців Хорватії* (голова Владо Костельник), яка об'єднувала руснаків «горницького»

(закарпатського) походження з русинами Боснії та Славонії «галицького» походження. Пізніше це «роздвоєння» проявилось і в назві організації – «Союз русинів і українців Хорватії». Нинішній голова – Славко Бурда. Між цими двома напрямками не було і досі немає протистояння. Навпаки, є співпраця і взаємне порозуміння. Друкованим органом СРУХу є журнал «Нова думка», що виходить шість разів на рік тиражем 1000 примірників (засновник і перший головний редактор В.Костельник, нинішній – Владо Тимко). Статті в ньому друкуються руською, українською та хорватською мовами.

Русини (руснаки) Сербії та Хорватії, незважаючи на свою малочисельність, є національно найсвідомішою русько-українською національною меншиною в Європі. Вони твердо держаться своєї руської національної ідентичності і вже 260 років не піддаються асиміляції. Немало заслуг в цьому мають і уряди цих країн (Сербії та Хорватії), які надають їм всебічну матеріальну і моральну підтримку (на відміну від урядів інших країн, де живуть русини-лемки).

Унаслідок громадянської війни в Югославії (1991-1995) багато українців **Боснії** (галицького походження) переселилися у Воєводину. Згідно з офіційною статистикою в 2001 році їх було 4632 особи. У Воєводині вони здебільшого влилися в руські громади, швидко асимілюючись з ними, але й засновували свої українські організації. Найбільшою є *Товариство української мови, літератури і культури Воєводини*, засноване в 1989 році у Новому Саді з друкованим органом «Українське слово». У роботі Товариства активну участь беруть діячі руської культури: Симон Сакач, Роман Мизь, Юліян Тамаш та інші. Вони намагаються об'єднати ці дві течії в одне ціле.

Громадянська війна в Югославії наприкінці ХХ століття сильно вразила і русинів. Тисячі з них змушені були покинути свої домівки, а сотні стали жертвами терору. Війна сприяла посиленню еміграції в країни Європи, Америки і навіть в Австралію. Майже в кожній країні русини колишньої Югославії засновують земляцькі товариства, які допомагають їм зберегти свою національну ідентичність і передати її нащадкам.

Автор Микола Мушинка

Джерело: Мушинка М. Лемки в діаспорі // Науковий збірник Музею Української культури у Свиднику. Вип.27. Історія та культура Лемківщини / Гол. ред. і упор. М.Сополига. – Свидник, 2013. – с.419-421, 423-424

РЕЛІГІЙНІ УТИСКИ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ НА ЛЕМКІВЩИНІ У XVI – XVIII СТОЛІТТЯХ

В очах польських та угорських властей і феодалів руське (українське) населення були поганами або «схизматиками». Тому руським віруючим римокатолики чинили різні перепони відповідно до переконання вищих церковних властей, що їх необхідно привести на «правильний шлях», тобто примусити стати віруючими латинського обряду.

Щоправда, в розпалі реформації свої плани згідно з гаслом «чия влада, того і релігія» мали й протестанти, зокрема в Угорщині. 1530 року міщани, переважно німецького походження, в Бардієві заборонили селитися в місті слов'янам узагалі.

Розуміється, що наказ стосувався і людей руської віри. Таким чином, пише історик С.Пап, населення цілої околиці Бардієва змушене було створити свій осередок у селі Ряшів, що 10 км. від міста, куди з'їжджалися віруючі східного обряду з навколишніх сіл, щоб охрестити новонароджену дитину або повінчати молоду пару.

Така ж доля спіткала й православних русинів у Прящеві та в Кошицях, котрі свої релігійні осередки створили неподалік цих міст – в селах Руська Нова Весь і Здоба відповідно. Реформація та Контрреформація призвели серед руського населення до того, що їх приневолено приймали, спершу протестантизм, а відтак, коли перемогла рекатолизація, вже лише частина руських людей поверталася до своєї «старої віри». Певна кількість із них залишилася, зокрема в Угорщині, при панівній релігії кальвіністів або, ближче до Бескиду, їх переманено до римо-католиків.

1550 року примусово розібрано в Сяноці церкву св. Димитрія, щоб піти на зустріч сестри короля Жигмонта Августа Ізабелли, яка хотіла жити в сяніцькому замку. Представники міста визнали за доцільне усунути з-перед очей королівської сестри церкву, щоб не нагадувала вона володіння Сяноком руськими князями та присутність у місті руського (українського) населення. 1612 року римо-католицький єпископ Тилича дозволив побудувати в місті греко-католицьку церкву, але застеріг, що віруючі повинні жити в послушенстві римо-католицькій Церкві. Це означало, що руські віруючі зобов'язані були відзначати церковні свята за латинським обрядом. Крім цього, в місті заборонено селитися православним. Свавільні розпорядження єпископа довели до протестів населення. Тому було вирішено вигнати всіх русинів (українців) з Тилича, церкву у них відібрали й облаштували під костел.

Жахливих релігійних утисків зазнали на початку XVIII століття русини на Спишу. Про це доволі обширно пише закарпатський історик Михайло Лучкай у шеститомній латино мовній праці «Історія карпатських русинів». До речі, Лучкай у другому томі свої історії подає також текст «Проекту викорінення грецького обряду в Польщі» з 1717 року, в якому в 13-ти пунктах детально висвітлено мету, як «ми, поляки, які бажаємо залишитися в нашому володінні єдиним і в безпеці, повинні подбати як найактивніше про єдність віри співгромадян». В проекті мовиться про те, що «знать грецького обряду, хоч уніати, все ж таки схизматики, не повинна бути допущена до жодних посад, зокрема до тих, на яких могли б придбати собі друзів, збільшити майно і зробити собі якийсь авторитет, а для інших русинів пристойність»...

Це був надзвичайно підступний проект, докладне обґрунтування якого виходить поза рамки цієї розвідки. Можна погодитися з твердженням польського історика Е.Ліковського, який наприкінці XIX ст. визнав, що всупереч гарантіям рівноправності з духовенством латинським, священикам-русинам попадали тільки крихти цих прав та привілеїв.

Не цілком відповідає дійсності твердження Ліковського про те, що греко-католицьке священство було неосвічене і не дбало про елементарну освіту. Треба визнати, що документального матеріалу про шкільництво на Лемківщині XVI-XIX століть дуже мало, тому не варто бути прискіпливим до історика, який свою працю присвятив історії Греко-католицької церкви в Литві й на Русі. Сьогодні знаємо, що, наприклад, в межах Словаччини уже перед 1772 роком існували 36 парафіяльних шкіл східного обряду. У селі Поворозник на Лемківщині існувала парафіяльна школа щонайменше вже у 1636 році. Оскільки щойно на Замойському синоді 1720 року постановлено, що греко-католицькі єпископи повинні регулярно візитувати всі парафії своєї дієцезії, то, зрозуміло, що до того часу дані про школи не дуже то й пильнували.

У південних (угорських) районах Лемківщини збереглося дещо більше відомостей про церковні школи русинів (українців). Словацький історик українського походження Йосиф Шелепець припускає можливість існування парафіяльної школи в селі Луков (1500 р.), в Ястрабі на Земпліні та в Літмановій на Спишу (1590 р.), у Порачі (1593 р.), у Ряшеві та в Сукові (1600 р.), а також в селах Якуб'яни, Вільшавиця, Брусниця та інших. Щоправда, про характер цих шкіл, про учнів, вчителів не знаємо практично нічого.

Цікаву інформацію подає нам запис на рукописному Тетраєвангелії (Євангеліє, з якого священик читає у церкві під час Великого посту) з Нижнього Верлиха, що біля Свидника від 1594 року, в якому вчитель – священик або ним хтось повірений – залишив власною рукою згадку, що переписав книгу в часі (від 17 січня до 26 березня), «коли хлопці вчилися». Очевидно, йдеться про церковну школу, яку сільські діти відвідували, як правило, від листопада до березня.

Попри різні воєнні розрухи закріпачене населення Лемківщини обабіч Бескиду всіма силами прагнуло зберегти свою віру, свій східний обряд, а разом із цим – свою руськість (українськість).

Автор Іван Гвать

Джерело: Гвать І. Історичний розвиток Лемківщини до 1918 року // Науковий збірник Музею Української культури у Свиднику. Вип.27. Історія та культура Лемківщини / Гол. ред. і упор. М.Сополига. – Свидник, 2013. – с.73-74

ОГОЛОШЕННЯ ТА АНОНСИ

**3-ій ВІДДІЛ
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ
В ПАССЕЙКУ, Н.ДЖ.**

запрошує на

Осі́нню Забаву

14-го листопада 2015 р.

о год. 9-ій вечора

в Українській Централі

240 Норе Аве.

Пассейк, Нью Джерзі

Вступ 25.00 дол.

(включає кананки, каву і солодке)

Шановні жителі м.Чорткова та району

Запрошуємо Вас на
урочистості з нагоди **25-х** роковин
створення Чортківської районної
громадської організації
Всеукраїнського Товариства
“Лемківщина”
які відбудуться

15 листопада 2015 року
м. Чортків

У програмі:

13.00 - панахида за
жертвами депортації
етнічних українців з тери-
торії Польщі біля пам'ятного
знаку “Скорбота”
по вул. С. Бандери, 2

14.00 - урочистості та святковий
концерт в районному будинку
культури ім. К. Рубчакової

Правління районної організації “Лемківщина”

Забава на Михала!

*Лемківська Осінь
Цне мі ся за
Тобом
Мій лемківській
краю!*

То змінь тото і будь 21 листопада 2015 р на
Забаві остатковій в Лігниці

До танця і не лем заграє

НАДІЯ

Не сід дома лем будь!

Restauracja Sala Balowa

Резервація

Legnica ul. Kawaleryjska

Адам 609 651 536

Ксеня 663 772 888

Маргарета 694 467 196

Організатор ОЛ

МОЛОДА ЛЕМКОВИНА

I фестиваль авторської
лемківської музичної
творчості

конкурсове переслухання 15.00 год.

Грдза Сестры Бочнєвич
Весна Юлія Ющак
7кропка Владислав Сивый

кальбовий концерт 17.30 год.

Терочка
Клюб деМоль
Дуляровы Братя
Сусанна
Петро Мурянка

**21 XI
2015**

**15.00
ГОД.**

21 X 2015 р., 15.00 год., **Горлицький Центр Культури** (Міхалюса 4, Горлиці)
Вступ: **5 зл** (по скоршій резервації: radio@lem.fm), **10 зл** в ден фестивалю.
Билет вступу на пушаня в Мохначці („Dom na Wzgórzcu”) ест єдночасно билетом втсупу на фестиваль.

**RADIO
KRAKÓW**

URZĄD MIEJSKI W GORLICACH

GCK GORLICKIE
CENTRUM
KULTURY

Спільноорганізатор

Організатор

Створились
Руска Бурса
ул. Сенковска 28
38-300 Горлиця

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra
Administracji i Cyfryzacji

 Ukrainian Canadian Congress
Toronto Branch

 Canada-Ukraine International
Assistance Fund

 Euromaidan Canada
Committee

INVITE YOU TO...

TRIBUTE TO COURAGE

November 29, 2015

5 PM

Dinner, Performance and Q&A

TICKETS: www.cuiafund.org/events
(647) 273 8348 or (905) 966 1712

ST JOSEPH'S BANQUET HALL AND
CONFERENCE CENTRE
300 River Oaks Blvd E, Oakville, ON L6H 5T1

\$75

proceeds to Ukraine Prosthetic Assistance Project

Зазначіть Дату
в Календарі!

Save the Date!

Маланка

16 січня 2016
January 16, 2016

“свій до свого для своїх“

Live music by

“ЗІРКА”

St. Volodymyr Cultural Center in Oakville
Catering by *Troyanda*

contact@lemko-olk.com | www.lemko-olk.com | Lemko Malanka 2016 on Facebook

Об'єднання Українців «Закерзоння» та Лемківська Фундація
Запрошують на Новорічну МАЛАНКУ

МАЛАНКА НАДІЯ

Не забудьте, не пропустіть!

Гурт Надія з Польщі

16 січня
2016 р.

Le Jardin Banquet Hall
8440 Highway 27,
Woodbridge

Квитки: malanka2016@gmail.com

Софія
Федина
з України